

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 103. ÉVFOLYAMA

1968. FEBRUÁR XVII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

TARTALOM

<i>Dr. Járó Zoltán:</i> A gyorsannövő fenyők termesztésének lehetőségei hazánkban	49
<i>Dr. Csesznák Elemér:</i> A gyertyán terjeszkedésének természetes okai	52
<i>Dr. Szodfridt István:</i> Nyárnevelésünk helyzete	57
<i>Dr. Szőnyi László:</i> Merre tart az erdészeti kutatás?	60
<i>Dr. Keresztesi Béla:</i> Tanulmányúton az NSZK-ban	64
<i>Bogár István:</i> Magasépítési beruházások az 1958—66 közötti időszakban	72
<i>Kolonits József:</i> Felkészülés a májusi cserebogár 1968. évi várható rajzására	81
<i>Szilás Géza:</i> Tudatosítsuk jobban az erdő jelentőségét!	83
<i>Gruszczynski Tadeusz:</i> Szélvédő fásítás a Visztula deltájában	85

Irodalmi Szemle

Dr. Szász Tibor: Erdel munkák motorfűrészszel (<i>Dérföldi A.</i>)	87
Papp J.: Védett területek, növény- és állatritkaságok (<i>Dr. Vlaszaty Ö.</i>)	87
Szovjet tudósok Magyarországon	88
Sz. Sz. Pjatnyickij akadémikus látogatása (<i>Dr. Szőnyi L.</i>)	88
M. P. Petrov akadémikus Magyarországi látogatása (<i>Dr. Babos I.</i>)	89
I. V. Sutov a leningrádi erdészeti kutató intézet igazgatóhelyettese hazánkban (<i>Dr. Vlaszaty Ö.</i>)	89
Fatermési táblák szerkesztése a SZU-ban (<i>Dr. Solymos R.</i>)	90
Légifényképek alkalmazása a SZU-ban (<i>Dr. Solymos R.</i>)	90

Címkép: Téli a gödöllői Arborétumban (Fotó ERTI — *Michalovszky I.*)

Háttápon: Víznyelő tőbör a Bükkfennsíkron (Fotó: ERTI — *Michalovszky I.*)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Яро З.:</i> Об условиях местопроизрастания, пригодных для выращивания быстрорастущих хвойных пород в Венгрии	49
<i>Д-р Чеснак Е.:</i> Естественные условия распространения граба	52
<i>Д-р Содфрид И.:</i> Положение рубок ухода за тополевыми культурами	57
<i>Д-р Сёни Л.:</i> Какой курс научно-исследовательской работы по лесному хозяйству?	60
<i>Д-р Керестеши Б.:</i> По научной командировке в Федеративную Республику Германии	64
<i>Богар И.:</i> Капиталовложения по производственному и жилищному строительству в лесном хозяйстве в период 1958—1966. гг.	72
<i>Колонич И.:</i> Подготовленность к лёту майского хруща в 1968 году	81
<i>Силаш Г.:</i> Поспособствуем осознанию значения лесов!	83
<i>Грусцински Т.:</i> Ветрозащитные лесонасаждения в дельте реки Вислы	85

INHALTSVERZEICHNIS

<i>Dr. Járó Z.:</i> Die Möglichkeiten des Anbaus schnellwachsender Nadelbäume in Ungarn	49
<i>Dr. Csesznák E.:</i> Die natürlichen Ursachen der Flächenzunahme der Hainbuche	52
<i>Dr. Szodfridt I.:</i> Die Lage des Pappelanbaus in Ungarn	57
<i>Dr. Szőnyi L.:</i> Wohin hält die forstliche Forschung?	60
<i>Dr. Keresztesi B.:</i> Bericht über eine Studienreise in der DBR	64
<i>Bogár I.:</i> Hochbauinvestitionen im Zeitraum 1958—66.	72
<i>Kolonits J.:</i> Vorbereitungen zur Begegnung des Maikäferflugs 1968.	81
<i>Szilás G.:</i> Für eine bessere Bewusstmachung der Bedeutung des Waldes!	83
<i>Gruszczynski, T.:</i> Windschutzpflanzungen im Weichsel-Delta	85

A lapban megjelent tanulmányok szerzői

Bogár István erdőmérnök, Középmagyarországi Erdészeti és Faipari Egyesülés, Budapest; *dr. Csesznák Elemér* egyetemi adjunktus, Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron; *Gruszczynski Tadeusz* okleveles mérnök, Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego, Gdansk—Wrzeszcz; *dr. Járó Zoltán* tudományos osztályvezető, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest; *Kolonits József* tudományos munkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Mátrafüred; *Szilás Géza* ny. erdőmérnök, Miskolc; *dr. Szodfridt István* tudományos főmunkatárs, Erdészeti Tudományos Intézet, Kecskemét; *dr. Szőnyi László* tudományos osztályvezető, Erdészeti Tudományos Intézet, Budapest.

A gyorsannövő fenyők termesztésének lehetőségei hazánkban

DR. JÁRÓ ZOLTÁN

Erdőgazdálkodásunk célja minden termőhelyen a legnagyobb mennyiségű, legjobb minőségű faanyag leggazdaságosabb termelése. Termőhelyeink termőképessége nagyon tág határok között változik. Gyenge termőhelyeken még megfelelő fafajmegválasztással sem lehet nagy és értékes fatömeget termelni. Gazdálkodásunkban tehát arra kell törekedni, hogy *a nagy termőképességű termőhelyeket hasznosítsuk a lehető legjobban*. Ez az irányzat érvényesül, mikor a nyártelepítési program keretében a síkvidéki területeink legjobb adottságú termőhelyeire gyorsannövő nyárákat és fűzet telepítünk. A párás, hűvös klímájú hegy- és dombvidékeinken a nyár elterjesztését elsősorban a megfelelő fajta hiánya hátráltatja. Ez azonban nem mentesít bennünket attól a kötelezettségtől, hogy a nagy kiterjedésű, erdő számára optimális termőhelyeket megfelelő fafajjal az eddiginél jobban ne hasznosítsuk. Ennek viszonylag egyszerűen megoldható módja *a gyorsannövő fenyők, luc-, vörös-, duglasz- és simafenyő nagyarányú terjesztése*.

Ezek közül ma a legfontosabb, Európa iparilag legjobban hasznosítható, legkeresettebb, ennek megfelelően leggazdaságosabb fafaja a *lucfenyő*. Őshonos előfordulása hazánk nyugati határszélén elenyésző területre korlátozódik. Mesterséges telepítése számottevő, de a lehetőségekhez képest nagyon kis terület. Arra azonban elegendő, hogy a különböző növekedésű állományok vizsgálatából hasznos következtetéseket vonjunk le. Nem cél itt részletesen foglalkozni a lucosok fatermési viszonyaival, de az alábbi két példa jellemző. Az irottkőaljai táj erősen savanyú barna erdőtalaján egymás mellett áll a bükkös és a lucos. A bükkös fatömege 67 éves korában 412 m³/ha, viszont a lucosé 53 éves korában, tehát 14 évvel fiatalabban, az 520 m³/ha-t is meghaladja. A Mátrában pszeudoglejes barna erdőtalajon a 28 éves lucos 260—300 m³/ha fatömegű, ugyanott a bükkös a 125 m³/ha fatömeget sem éri el. Még ha súly szerint értékeljük a fatermést, akkor is a luc van előnyben, még inkább, ha a minőségi különbségeket is figyelembe vesszük.

„Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai” című munkában előírták a fenyők, köztük a gyorsannövő luc-, vörös-, duglasz- és simafenyő telepítését a megfelelő erdőtípusokban. Az előírások jók és bizonyítják, hogy a gyakorlat tudja, hol érdemes lucot telepíteni. Meg kell azonban jegyezni, hogy az erdőtípusok nem minden olyan termőhelyi tulajdonságra utalnak kellőképpen, ami a luc, illetve a nagyon levegőigényes gyorsannövő fenyők telepítését, növekedését befolyásolja.

Mielőtt a luc és a többi gyorsannövő fenyő termőhelyigényét ismertetnénk, két alaptételt kell hangsúlyozni. Hazánkban *a luc-, duglasz-, és simafenyőt általában telepítsük elegendően, mert csak így biztosíthatjuk a területegységen a legnagyobb fatermést. Nem kell félnünk a talaj elsavanyodásától, leromlásá-*

tól. Még a kőszegi fillit alapkőzet erősen savanyú barna erdőtalajának felső 5 cm-es rétegében is csak 0,4 pH savanyodást okozott a luc-avar 80 év alatt a mellette levő bükköshöz viszonyítva. A hidrolitos savanyúság mindössze nyolccal nőtt és 5 cm alatt a luc hatása már nem érvényesült. A Bükkfennsík mészkőven kialakuló barnaföldön az *Asperula odorata* bükkös helyére telepített lucos alatt a felső 6 cm-es réteg kémhatás-csökkenése mindössze 0,2 pH. Hasonló a helyzet a Mátra ranker talajain is. A talajok mélyebb rétegeiben pedig változás ma sincs. A vörösfenyő és duglasz állományok alatt elsavanyodást nem tapasztaltunk. Kétségtelen, hogy az egyetlen fenyvesek alatt, különösen savanyú alapkőzeten a tevéketlen avar felhalmozódás jelentős. Például lucos alatt elérheti a hektáronkénti 50—60 ezer kg-ot is. Ezt azonban ne lombeleggyel, hanem megfelelő agrotechnikával és trágyázással szüntessük meg.

A fafajok gazdaságos vágáskora a faji adottságoknál lényegesen nagyobb mértékben függ a termőhelytől. Különösen érvényes ez a gyorsannövő fafajokra. A nemesnyáráknál ez már köztudott, azonban minden gyorsannövő fenyőtelepítésnek is *előre határozzuk meg a vágáskorát* a termőhelytől függően. Ne akarjunk a sekély talajon hosszúéletű állományokat nevelni, mert ez feltétlenül a gazdaságosság rovására megy. Például a lucfenyőt a nedves és száraz termőhelyen egyaránt 40—50 évig érdemes és szabad fenntartani.

A gyorsannövő fenyők *klímaigényesek*. A hegy- és dombvidékek mezoklíma domborzatuk miatt nagyon változatos, ezért az éghajlati adottságaikat az erdőgazdasági tájakon belül leggyakorlatiasabban és legjellemzőbben klíma-jelző fafajokkal értékelhetjük. Hazánkban a bükk, gyertyán, kocsánytalan- és csertölgy erre a szerepre kiválóan alkalmas.

A lucfenyő, a *bükk-klimában*, tehát ahol a bükk tenyészetének a klíma megfelel, bátran telepíthető, bizonyos megszorításokkal. Ugyanez érvényes a vörös-, duglasz- és simafenyőre is, bár utóbbit lehetőleg bükk-klimában ne terjesszük.

A *gyertyánklímában*, különösen luc vonatkozásában, már a talaj és hidrológiai viszonyok is döntőek. A vörös-, duglasz- és simafenyő számára a gyertyánklíma is megfelel.

A *kocsánytalan-tölgy-, illetve csertölgy-klímájú* területekre a gyorsannövő fenyőket gazdasági erdőként lehetőleg ne telepítsük, kivéve esetleg a simafenyőt. Ebben a klímában a károsítók és a rendszeresen fellépő szárazabb időszakok nagymérvű pusztulásokat, legyengüléseket okoznak.

A hidrológiai viszonyok közül hegy- és dombvidéken a szivárgóvizek és a pszeudoglejesség játszik elsősorban szerepet. A szivárgó vizet minden gyorsannövő fenyőfajunk kedveli, amíg az pangó vízzé nem válik. A talaj bő nedveségét a lucfenyő viseli el legjobban, de a hegyvidéki égereseknek megfelelő termőhelyeken a gyakori béلكorhadás miatt csak rövid vágáskorral számolhatunk. A pangó vízre és pszeudoglejességre egyaránt érzékeny a vörös-, duglasz- és simafenyő. Az Őrség pszeudoglejes talajain a vörösfenyő kiválóan nő a domboldalakon, de csak ott, ahol mozgó, szivárgó víz nedvesíti a felső 60—80 cm-es talajréteget és a tartós pszeudoglejesség csak ennél mélyebben található. A pszeudoglejes talajra telepített simafenyvesek kezdetben jól nőnek, de hamarosan károsítók lépnek fel rajtuk és növekedésük leáll. A vörös-, duglasz- és simafenyőnél különösen hangsúlyozni kell, hogy a talaj *jól szellőzött* legyen. A lucfenyő aránylag jobban elviseli a túlzott nedvességet, de a talaj levegősségét erőteljesebb növekedésével nagyon meghálálja.

A fafajmegválasztásban a klímán és a hidrológiai adottságokon kívül a talaj tulajdonságai is fontosak. A gyorsannövő fenyők telepítését, növekedését a kö-

vetkezőkben a genetikai talajtípussal és néhány talajtulajdonsággal kapcsoljuk össze.

A *váztalajokra* akkor se telepítsünk lucfenyőt, ha a klíma számára megfelelő. Méginkább érvényes ez a vörös- és duglaszfenyőre.

A *gyengén humuszos nem karbonátos homokra* simafenyő ültethető, de az erdeifenyő telepítése általában eredményesebb, még a gyertyánklímában is.

Az *üledék és hordalék talajok* közül a *nem karbonátos* lejtőhordalék-talajokon, különösen ha a humuszosodásuk, víz- és levegőgazdálkodásuk jó, valamennyi fenyő növekedése megfelelő.

A sötétszínű erdőtalajok közül a *barna rendzinákra* bükk-klímában telepíthető a luc-, vörös- és duglaszfenyő, de csak közepes növekedésük várható.

A *vályogos ranker talajok* valamennyinek megfelelnek, de tömött agyagos változatokra csak lucot ültessünk, mert a vörös- és duglaszfenyő a levegőtlenség miatt nem érzi jól magát. Gyertyánklímába rankerekre általában csak rövid vágáskorú állományokat tervezzünk.

A *barna erdőtalajokon* terjesszük elsősorban a gyorsannövő fenyőket. Az erősen savanyú és podzolos barna erdőtalajokra a luc való, de csak bükk-klímában, ha gyertyánklímába ültetjük, 40—50 évre szabjuk meg a vágáskorát, különösen a sekély termőrétegű talajon. Az ilyen, kifejezetten savanyú talajokon a lucosok alatt kialakuló vastag móder, vagy nyersavar takarót meszezéssel és nitrogén trágyázással lehet javítani. A vörös- és duglaszfenyőt erősen savanyú és podzolos erdőtalajokra ne ültessük, mert a szélsőségesen savanyú állapotot nem szeretik. Ezekben a talajokon megélnek, de növekedésük nem megfelelő.

Az *agyagbemosódásos barna erdőtalaj* minden fafaj számára kiváló. A gyorsannövő fenyők közül az agyagos változatára lucot, a vályogos és homokos változatára vörös- és duglaszfenyőt ültessünk. Ez a talaj jó víz- és tápanyaggazdálkodásával még a gyertyános klímában is biztosítja az állományok megfelelő növekedését, akár 60—80 évig is. Érdemes megemlíteni, hogy ezen a homokos vályog fizikai talajféleségű agyagbemosódásos barna erdőtalajon a lucfenyő 27 éves korában a 400 m³/ha fatömeget is meghaladhatja (Zákány).

A *pszeudoglejes barna erdőtalajokra* luc való, ha azonban a pszeudoglejes réteg a felszín alatt már 30—40 cm-nél, vagy még közelebb kezdődik, akkor igyekezni kell az eredeti lombállományt fenntartani vagy visszahozni, mert a lucosok alatt kisebb párologtatása miatt a pszeudoglejesség növekszik és ez erőteljes leromláshoz vezet. Az ilyen talajokon a lucosok állékonysága is nagyon kicsi és igen gyakori a dőlés.

A *tipikus barnaföldek* általában a kocsánytalantölgy-, illetve cserklímában elterjedtek. A Bükkfennsík barnaföld jellegű talajain azonban a luc- és vörösfenyő növekedése az őshonos bükkét messze felülmúlja.

A *rozsdabarna erdőtalajok* is főleg a száraz klímában gyakoriak, de bükk- és gyertyánklímában a duglasz- és simafenyő számára kiválóak. A luc is kiemelkedő fatermést biztosít, különösen ha az altalajban bő nedvességű réteg helyezkedik el. Őrtiloson a 42 éves lucos közel 500 m³/ha fatömeget ad altalajában pszeudoglejes rozsdabarna erdőtalajon.

A *kovárványos barna erdőtalajokra* simafenyőt telepítsünk, de csak ha a klíma megfelel. Csernozjom, szikes, réti és láptalajokra ne ültessünk gyorsannövő fenyőket. A mocsári és ártéri erdők talajai közül a nem kar-

bonátos réti erdőtalajokon és a lejtőhordalék erdőtalajokon a luc az utóbbin, különösen ha megfelelő levegőgazdálkodású, a vörös-, duglasz-, és simafenyő is jól érzi magát, ha a klíma is kedvező.

Ha hazánk hegy- és dombvidékein a nem megfelelően hasznosított és a gyorsannövő fenyők számára alkalmas területeket felmérjük, kitűnik, hogy a tervezettnél lényegesen nagyobbak a fenyvesítésre alkalmas területek. Adottságaink olyanok, hogy a fejlesztés minden nehézség nélkül néhány év alatt megoldható. Ezzel aránylag rövid idő alatt jelentősen javíthatnánk fahiányunkon és olyan választékokat termelhetnénk, amelyekből ma és a jövőben is a legnagyobb a behozatalunk.

Д-р З. Яро: ОБ УСЛОВИЯХ МЕСТОПРОИЗРАСТАНИЯ, ПРИГОДНЫХ ДЛЯ ВЫРАЩИВАНИЯ БЫСТРОРАСТУЩИХ ХВОЙНЫХ ПОРОД.

Лесное хозяйство Венгрии стремится к повышению удельного веса хвойных пород при улучшении освоения более благоприятных условий местопроизрастаний. Выращиванию хвойных пород более благоприятствуют холмистые и горные районы мглистого, прохладного климата. Выращивание ели оказывается наиболее экономичным. Целесообразно создавать чистые насаждения ели, относится и к догласовой пихте и сосне Веймутова, не следует опасаться окисления почв. Требованиям ели к климату удовлетворяют климатические районы бука, а для выращивания лиственницы европейской, догласовой пихты и сосны Веймутова соответствует климат ареала распространения граба. В климатических условиях, соответствующих произрастанию дуба зимнего и австрийского возможно создавать только культуры сосны Веймутова. При подборе древесных пород надо соблюдать и соответствующие почвенные условия.

Dr. Járó Z.: DIE MÖGLICHKEITEN DES ANBAUS SCHNELLWACHSENDER NADEL-BÄUME IN UNGARN

Zur besseren Ausnützung der leistungsfähigen Standorte können in Ungarn die schnellwachsenden Nadelbäume im kühlen, luftfeuchten Berg- und Hügelland weitgehend angebaut werden. Am wirtschaftlichsten kann der Anbau der Fichte erfolgen. Diese, sowie die Douglasie und die Strobe sollen in Reinbeständen erzogen werden; eine Versauerung des Bodens braucht nicht befürchtet werden. Dem Klimaanspruch der Fichte entspricht in Ungarn das Buchenklíma am besten. Der Lärche, Douglasie und Strobe genügt auch das Hainbuchenklíma. Auf Standorten mit Trauben- oder Zerreichenklíma darf höchstens die Strobe angebaut werden. Bei der Baumartenwahl sind auch die Bodeneigenschaften zu berücksichtigen.

A gyertyán terjeszkedésének természetes okai

DR. CSESZNÁK ELEMÉR

A gyertyánveszedelemről már sokat írtak, félteve legjobb termőhelyen álló erdeinket az elgyertyánosodástól. Főleg az első világháborút követő időszakban szólnak és írnak róla sokat (*Lippóczy*, 1919; *Majerszky*, 1921; *Bund*, 1921; *Béky*, 1922; *Roth*, 1922; *Kaán*, 1923; *Scherg*, 1924; *Biró*, 1924), amikor az ország a Kárpátok erdőben gazdag övei nélkül egyszeriben súlyos fahiánnyal küzd. Az eddig nagyobbára fenyvesek, bükkösök rengetegében dolgozó szakember ekkor döbben először rá az alacsony hegy- és dombvidék, meg az Alföld erdészeti problémáira, köztük az elgyertyánosodás folyamatára. A kontraszthatás persze nagy volt, ami gyakran az elkeseredés hangját engedte hallatni. Az írók többségéből azonban mégis az erdő végtelen szeretetéből fakadó törhetetlen alkotó- és akaraterő sugárzott, mely tanácsokat adott, javaslatokat tett, tapasztalatokat közölt, hogy ezt az ügyesen tolakodó fafajt visszaszorítsa és helyét értékesebb állományok számára adja át.

A felújítás és állománynevelés legkülönbözőbb módszerein át a radikális irtásig oly sok javaslat hangzott el, hogy e téren újat mondani csak szószaporítás volna, mely alkalmas lehet arra, hogy a gyakorlatban dolgozó embert munkájában zavarja. Annál is inkább, mert számosan vannak, akik még ma is vallják, hogy a gyertyán terjeszkedése nagy veszedelem és a maguk helyén iga-